

G. de Leeuw*

with English summary

Voor de beschrijving van deze merkwaardige geschiedenis is gekozen voor een chronologisch, becommentarieerd verslag. Daarbij is een keuze gemaakt uit de veelheid van documenten. De plaatsruimte belet ons verder een complete lijst van vervalsingen op te nemen. Bovendien is dit ook al onmogelijk, omdat in 1916 het overgrote deel werd vernietigd, terwijl bij die gelegenheid ook de bijbehorende inventarisbriefjes zijn verwijderd.

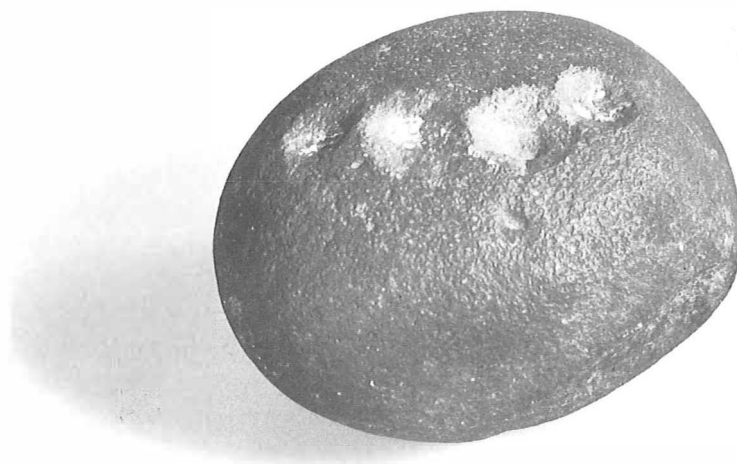
We willen deze geschiedenis beginnen bij 1899, toen de eerste grote aankopen werden gedaan. Vooral de heer C. G. J. A. van Genderen Stort, lid van de commissie van bestuur (1898-1902) te Emmen, was zeer actief. In februari kondigde hij aan binnenkort met een karrevracht (!) naar Assen te komen¹). Onder deze voorwerpen bevond zich een merkwaardige steen (Afb. 1), die het bestuur zo intrigeerde, dat de voorzitter, de heer W. L. van den Biesheuvel Schiffer, in de krant een ingezonden stuk plaatste²), waarin hij de archeologen opriep om hem mede te delen welke bedoeling de maker met het voorwerp gehad zou kunnen hebben. Zo komen niet de bekende potjes het eerst in het nieuws, maar bijgewerkte stenen werktuigen. Het gaat hier om een ovaal rond zandstenen voorwerp³), dat aan één zijde in het midden een uitholling vertoont en aan de andere zijde vier uithollingen: voor alle vingers een ondiep kuiltje. Deze laatste vier napjes zien er in elk geval vrij recent uit. Het zal als variatie op de bekende Geröllkeule (rolsteenhamers) bedoeld zijn.

Niemand minder dan het medebestuurslid Joosting antwoordde via de krant op dit ingezonden artikel⁴). Hij meende dat het voorwerp een aan archeologen algemeen bekend instrument was. Uit zijn omschrijving blijkt, dat hij aan een klopsteen dacht en hij noemt enige literatuur waar Van den

Biesheuvel Schiffer te rade kon gaan; boeken, die aanwezig waren in het museum (!). Laatstgenoemde antwoordde vinnig⁵) dat zijn verzoek om inlichtingen tot *archeologen* was gericht. Schijnbaar soortgelijke werktuigen waren hem natuurlijk bekend. "Wanneer mr. Joosting slechts korten tijd had gewacht met het geven van voor mij volslagen overbodige inlichtingen, dan zoude het hem duidelijk zijn geworden, welk doel ik met het door mij gedane verzoek op het oog had." Door deze snelle reactie is wellicht aan niemand ooit duidelijk geworden welk doel hier bedoeld wordt. Hier moet er zeker (nog) niet gedacht worden, dat Van den Biesheuvel Schiffer fraude vermoedde. Uit de polemiek werd wel duidelijk, dat het tussen beiden niet boterde.

De eerste nabootser die in de annalen voorkomt is A. Arends te Odoorn, die in een tumulus in het Odoornerveld een urn zou hebben gevonden. Het gaat hier om een soort holle hamer van gebakken aardewerk met rond gat voor een steel. Deze "vondst" van het typische Odoorner baksel ligt echter geruime tijd vóór deze periode, zodat deze buiten beschouwing blijft. Opmerkelijk is dat het hier om een Arends ging (vermoedelijk echter Hendrik), want in 1899 ging het ook om een Arends, en wel Joh. Arends uit Klijndijk (geboren 19 september 1861), die op 4 april 1899 f 15,- en op 12 april d.a.v. f 7,50 ontving voor geleverde "urnen en ander aardewerk". Eerdere vondsten werden rechtstreeks tussen Van Genderen Stort en de "vindsters" afgerekend, zodat in Assen de verkopers vaak onbekend bleven. Overigens moet hiet ook het andere actieve lid, J. G. Borgesius, worden genoemd, die toendertijd burgemeester van Odoorn was. Deze heren verschenen geregeld als zgn. "buitenleden" in het bestuur en zij zullen daarom ook met de financiële positie van het museum op de hoogte zijn geweest. Dat noopte Van Genderen Stort er wellicht toe om Assen te vragen of hij met dergelijke grote aankopen wel door moest gaan. In

* *Provinciaal Museum van Drenthe, Postbus 134, 9400 AC Assen.*



Afb. 1. Een bijgewerkte rolsteen, inventarisnummer 1899/III 16, met aan een zijde 1, aan de andere zijde 4 kuiltjes; "gevonden" in een steenkeldertje in het Eeserveld. Foto: Centr. Reprod. Bureau, Prov. Bestuur, Assen.

die brief⁶⁾) kondigde hij n.l. een zending van 33 beitels en 48 urnen aan, terwijl wegens gebrek aan plaatsruimte nog 7 urnen achter bleven. Het moest naar zijn mening wel uit de hand lopen, want hij had een troepje goed gedresseerde arbeiders aan het lijntje, die nogal wat materiaal aandroegen. "Om de urnen met zorg uit den grond te krijgen moeten zij veel kostbaren tijd laten verloren gaan. Die tijd moet betaald worden, dat spreekt vanzelf. Worden de prijzen der gevonden voorwerpen daardoor te hoog naar het oordeel der Commissieleden, dan wil ik dit gaarne spoedig weten. Ik kan de menschen dan waarschuwen, of andere kanalen zoeken om den rommel kwijt te raken."

De arbeiders Arends en Egberts gingen uiteraard door met hun graverijen⁷⁾. De krant⁸⁾ gaf een beschrijving van een op 7 (?) mei ontdekte "steenkist" (Afb. 2), waarbij wordt opgemerkt dat een aantal urnen op dat moment reeds verwijderd was. "De potjes worden naar het Drentsche museum

opgezonden en gaan dus den weg, welken reeds eenige honderden andere, ook door bemiddeling van den heer Van Genderen Stort, zijn gegaan. Een grooter of kleiner getal van deze werd steeds bij elkaar gevonden en draagt dan ook dezelfde beschildering, t.w. figuurtjes, zelfs boompjes, er met vaardige hand ingegrift. Eenige laten zich gevoeglijk tot een volledig servies vereenigen, met trekpot, komfoor, suikerpot, twee kopjes en een kwispedoor. Het geheel is een merkwaardige verzameling, een rijke aanwinst voor het museum!" Toch, ondanks de serieuze gezichten van de "opgravers" tijdens de foto-opname, moet worden gezegd, dat de voorwerpen uit deze steenkist eigen baksels waren.

Merkwaardig eigenlijk dat men steeds de moeite nam om de voorwerpen in situ aan de "correspondenten" te tonen. Misschien is dit geweest om geen enkel risico te lopen, want half mei begonnen er toch al enige twijfels de kop op te steken. Van Genderen Stort zette namelijk in een vergadering

Afb. 2. Ontgraving van een "tumulus, in den zomer van 1899, in de heide tusschen Odoorn en Ees". V.l.n.r. de heren Egberts, Arends en Van Genderen Stort. Reproductie: Centr. Reprod. Bureau, Prov. Bestuur, Assen.



uiteen⁹⁾), hoe hij samen met Borgesius pressie hoop- te te kunnen uitoefenen op de verkoop van gevonden zaken en de manier waarop sommigen, o.a. Johannes Arends te Zijtak, nagemaakte urnen in de handel brachten. Waaruit deze pressie bestond wordt niet vermeld, maar het zou kunnen zijn dat alleen voorwerpen, door Van Genderen Stort en/of Borgesius, in situ aanschouwd, zouden worden aangekocht. Losse vondsten die hun via de handel werden aangeboden, zoals Arends kennelijk deed, zouden in dat geval niet meer worden gekocht. Zo althans kan men de toestand interpreteren. Dit wordt nog versterkt door het feit, dat Van Genderen Stort na een vondstmelding direkt een bezoek bracht aan de vindplaats en zowaar zelf bij die gelegenheid een tweede steen met vingergaten, vier urnen en een paar beitels vond. Echter kon het niet! De vindplaatsen lagen voor het overgrote deel op de Hondsrug. De oude stad Hunsow leverde er ook heel wat. Het fabeltje van de verdwenen stad was toen nog springlevend. Het gevolg van een en ander was, dat vooral de streek rond Valthe en Odoorn geheel op de kop werd gezet. Ieder die daar een spade had, trok er op uit om potten op te graven en te vernielen¹⁰⁾. De grootste leveranciers blijken naast de genoemde J. R. Arends zijn twee broers te zijn, n.l. Hendrik en Johannes¹¹⁾.

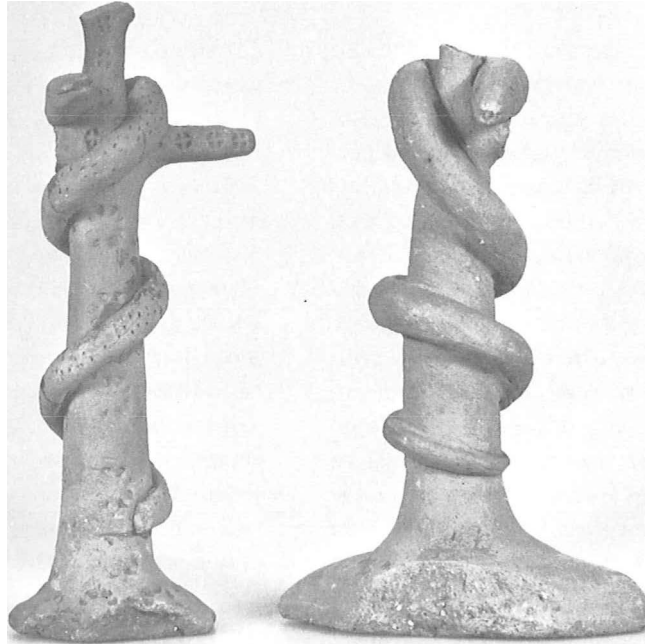
De diverse aankopen brachten de huishouding van Van Genderen Stort danig in de war. Hij stelde voor om, wanneer de museumkas leeg zou zijn, het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden te waarschuwen, want het zou schande zijn als de vondsten naar Engeland zouden gaan¹²⁾. Ook het Fries Museum toonde belangstelling. Assen wilde daarover met Boeles t.z.t. best eens praten, wanneer de gemoederen weer wat tot rust zouden zijn gekomen¹³⁾. Naderhand verzekerde Leeuwarden zich op andere wijze van enkele specimina. Juist in deze periode, toen de twijfels toenamen, komt naar voren, dat de voorwerpen die tijdens opgravingen te voorschijn waren gekomen, onmogelijk nagemaakt zouden kunnen zijn. Steeds werd geconstateerd dat zich boven de voorwerpen, "behalve eene laag mos of eene zode, een nerf bevond, die minstens eene eeuw noodig moet hebben gehad, om aldus te worden gevormd; 't is niet aan te neemen dat zoovele voorwerpen als 't ware voor de grap, in den grond zouden zijn gestopt, en dat wel op zulke verbazende afstanden van elkander"¹⁴⁾. De vondsten, waar-

van hier gewag wordt gemaakt, kwamen tussen het zgn. Hunsow en het Eeserveen te voorschijn. In het midden van de bewuste heuvels bevond zich doorgewerkte grond, voorzien van crematieresten en soms van urnen, waaromheen echter de grond steeds ongeroerd zou zijn.

Bij deze gelegenheid kwam aan de orde het feit, dat "Leiden" graag een aantal uit de rijke vondsten wilde kopen¹⁵⁾. De heer Jesse was met die opdracht bij Borgesius in Odoorn terecht gekomen, die hem echter meedeelde kwalijk voor Leiden te kunnen werken, gezien zijn band met Assen. Jesse was daarop via de vindders in contact gekomen met Joosting. Op zichzelf lijkt dit een onbelangrijke mededeling die Van Genderen Stort hier in de vergadering deed, maar wanneer wij weten, dat voor een partij urnen bij de koopman Nathans (Gedempte Singel) in Assen door Joosting twee maal zo veel werd geboden, als door iemand die handelde in opdracht van de voorzitter, dan zijn er moeilijkheden op komst. Het vermoeden bestond, dat Joosting namens dr. Jesse handelde. Van Genderen Stort vroeg Joosting dan ook op de man af, "of een lid onzer Commissie urnen naar Leiden of naar elders mag verhandelen". Uit het vervolg blijkt dat Joosting inderdaad urnen had gekocht t.b.v. Leiden en dat de andere leden dit "niet plichtmatig" vonden. De eindconclusie is dan ook, dat Joosting, geen lid van het dagelijks bestuur zijnde, "zich in 't vervolg matige". De omstrede voorwerpen bleken nog in de etalage te staan, door Nathans gekocht van de vrouw van W. Egberts uit Odoorn.

Van Genderen Stort deelde ook nog mee, dat de politie er extra op zal toezien, dat de tumuli niet nog meer geschonden worden. Het ingraven van vaatwerk zal door dit toezicht wel sterk zijn bemoeilijkt. Gezien de financiële positie werd aan de schatgravers meegedeeld, dat ze voorlopig maar moesten stoppen tot het najaar. Men hoopte dat ze dan even gelukkig zouden zijn als in het voorjaar, maar dat zou wel, want "de kerels zijn uitstekend gedresseerd en kunnen ruiken, waar zij zoeken moeten"¹⁶⁾.

Tien dagen later bood niemand minder dan Joosting zelf een partij urnen aan, die de commissie voor f 75,- kon kopen, onder bedreiging dat ze anders naar elders zou gaan. Eigenlijk wist men geen raad met dit aanbod: men wilde de urnen wel



kopen ten einde de voorwerpen voor Drenthe te behouden, maar niet op deze manier, zo bleek uit de reactie, in de vorm van een motie, die het lid Pelinck bij de leden liet circuleren, inhoudende: “Overwegende, dat bij de groote uitgaven, welke het Museum van Oudheden tegenwoordig heeft te doen, de meest mogelijke samenwerking van de Bestuursleden vereischt wordt ten einde te voorkomen, dat de prijzen der talrijke, vooral in den Zuid Oosthoek van Drente, gevonden wordende voorwerpen, worden opgedreven, – zoo besluiten de Bestuursleden en verbinden zich om: 1: geen aankopen van vaatwerk uit den Heidenschen tijd voor ’t Museum te doen of daarover in onderhandeling te treden zonder machtiging van den President of van den Secretaris-Penningmeester; 2: geen dergelijk vaatwerk aan te koopen of wel in enig opzicht als tusschenpersoon op te treden voor anderen dan het Museum, als zijnde dit in de gegeven

Afb. 3. Twee (beschadigde) kruisen op voetstuk met slang daaromheen – een typisch produkt uit Odoorn. Foto: Centr. Reprod. Bureau, Prov. Bestuur, Assen.

omstandigheden niet wèl over een te brengen met het lidmaatschap van het Bestuur van het Museum; 3: aan den President of den Secretaris-Penningmeester kennis te geven, zoodra hun bekend mocht worden, dat ergens zoodanig vaatwerk ter verkoop voorhanden is¹⁷⁾. Joosting trok daarop voorlopig zijn aanbod in, maar enkele dagen later bood hij niet slechts de 80 reeds tentoongestelde maar ook nog 95 ten archieve aanwezige urnen aan, voor de som van *f* 125,—.

Het is hier de plaats om nog wat dieper op de handelswijze van Joosting in te gaan. De gedachte had langzamerhand toch wel postgevat, dat het niet om een incidenteel namaak-potje ging. Overigens nog afgezien van de twijfels aangaande een aantal

bijlen en beitels, van opmerkelijk zacht materiaal.

Het kon namelijk als bekend worden verondersteld, dat er een onderzoek naar de echtheid had plaatsgevonden. Uit een publikatie is gebleken dat Joosting (1901) naderhand zelfs de details kende, die hem weliswaar later door Pleyte zullen zijn meegegeeld.

Dr. W. Pleyte¹⁸⁾ was inderdaad de man, die een onderzoek instelde en daarover berichtte aan H. C. Beek, een godsdienstonderwijzer die in Exloo werkzaam was doch tijdelijk in Edam vertoefde. Deze had voorwerpen aan Leiden te koop aangeboden. Pleyte wilde op die aanbieding niet ingaan, want hij had in de eerste plaats op het moment van aanbieding al 3 Drentse collecties in Leiden, afkomstig van 3 verschillende personen. In die verzamelingen kwamen veelal dezelfde vormen voor, zonder enige afwijking. Dat deed hem denken aan “confectiewerk”, ofwel aan namaak. Bovendien waren de voorwerpen in vorm en versiering erg afwijkend van het gangbare, tot nu toe bekende aardewerk. In de derde plaats merkte hij op dat authentieke urnen altijd gebakken waren. Bij de Drentse van de laatste tijd, was dit niet het geval. Wanneer deze in het water werden gelegd – en dat gebeurde nog weleens omdat scherven na het reinigen beter zijn te lijmen – loste het Drentse aardewerk na verloop van tijd op; ze waren derhalve niet gebakken. Pleyte verzocht Beek om het door hem gekochte “diertje op voetstuk” eens in het water te leggen. Er zou niet veel meer dan wat modder overblijven. Iets wat nooit bij echte urnen voorkomt, is het kleuren met een sausje, dat bij een aantal Drentse wel het geval is en eveneens direkt oplost. In de laatste plaats deelde Pleyte mee dat hem uit goede bron bekend was dat er in elk geval twee jongens in de omgeving van Odoorn, zich speciaal bezig hadden gehouden met potten en urnen na te maken.

Uit het bovenstaande is al gebleken, dat niet helemaal valt te bewijzen of de heer Joosting op de hoogte was van het feit, dat hij wellicht valse urnen had gekocht, die Leiden daarom niet wilde overnemen. Dat hij echter op korte termijn uitslag wilde hebben of zijn tweede aanbod werd geaccepteerd, er aan toevoegend dat hij dan ook geen enkele urn meer in zijn bezit had, geeft op z'n minst wel te denken. Temeer daar zijn vorige aanbod reeds zoveel stof had cloen opwaaien. Pelinck stelde de le-

den voor, om van de koop af te zien¹⁹⁾. Anderen vonden dat de kenner Van Genderen Stort eerst een onderzoek naar de echtheid moest instellen.

Opmerkelijk is, dat na deze bedenkingen toch nog een aantal urnen werd aangekocht, van mogelijk eigen fabriikaat. Zo verkocht W. Egberts 16 urnen voor *f* 10,-, Joh. Arends 8 urnen voor *f* 4,50, H. Arends 9 urnen voor *f* 5,-²⁰⁾, en J. R. Arends 20 urnen voor *f* 12,50. Een dag na deze transactie ontvingen H. en J. R. Arends samen nogeens weer *f* 45,-.

Gezien de tussentijdse schermutselingen moest de eerstvolgende vergadering van de commissie wel het nodige vuurwerk te zien geven²¹⁾. Joosting wenste, dat uitdrukkelijk zou worden gestipuleerd, dat de voorwerpen die naar Jesse in Leiden zouden gaan, particulier eigendom van hem waren, terwijl hij alleen dubbele exemplaren zou zenden, in ruil voor dubbele die Leiden had. Men kocht dus ook buiten Joosting om! Hij betoogde dat ook andere leden er eigen collecties op na hielden en daar werd ook niets van gezegd. Hij doelde op de collectie van Borgesius. Deze had n.l. een kleine collectie thuis, “om de mensen te kunnen laten zien wat men in Assen begeerde”, aldus Van Genderen Stort.

Een van de vele punten handelde over de brief van Pleyte. Het bleek dat Pleyte op 11 augustus met Joosting naar Odoorn was geweest²²⁾, waar Pleyte naderhand op zijn in de brief gedane beweringen terugkwam. Volgens Joosting zou Pleyte nu van mening zijn, dat de voorwerpen Frankisch zouden zijn, en zouden dateren uit de tijd van de verwoesting van Hunsow (808) en later. Mede op grond van deze nieuwe interpretatie besloot de commissie alsnog om de Joostingcollectie voor *f* 125,- aan te kopen. Dezelfde Joosting stelde bij die gelegenheid voor om alle aankopen via Van Genderen Stort te laten lopen, om zodoende “de markt eenigermate te dwingen”.

Het leek dat men wat voorzichtiger was geworden: Men kocht weer urnen van het oude soort²³⁾, of te wel “ouderwetsche urnen”²⁴⁾, maar het bleef moeilijk, want tussendoor werd in Assen aangekocht: 80 stuks vaatwerk voor *f* 60,- van J. R. Arends en van dezelfde nogeens 10 stuks vaatwerk voor *f* 6,-²⁵⁾. Arends c.s. en Egberts stonden op dat moment kennelijk nog onder geen enkele verdenking. Het nabootsen van urnen zou alleen geprobeerd zijn door Anne Bethlehem en een zoon



van een zekere Zuur. Ze zouden dit uit liefhebberij hebben gedaan, maar niemand had zich laten bedotten! Dat was het voorlopige resultaat dat de heer Borgesius had ingesteld²⁶), waarschijnlijk omdat het Provinciaal Bestuur om nadere informatie had gevraagd²⁷). Een en ander is naderhand door Joosting (1901) en door Pleyte gepubliceerd (1898-1899).

De tweede spreekt daarin niet over zijn aanvankelijke twijfels, maar schreef de voorwerpen, “versierd als het Frankische aardewerk uit Wijk-bij-Duurstede”, toe aan de 11e en 12e eeuw. “Munten zijn er, tot heden, niet bij gevonden, doch het herinnert aan verscheidene stukken uit Friese terpen”.

Joosting geeft een hele levendige beschrijving hoe Pleyte aanvankelijk meende dat de in Leiden zijnde “herberginventaris” vals was. Vervolgens gaat hij in op de bewering als zou er een stad Hun-

Afb. 4. Drie poppetjes, w.o. een versierd met stempelindrukken, de rechtse o.a. met een kruis op de borst. Foto: Centr. Reprocl. Bureau, Prov. Bestuur, Assen.

sow zijn geweest. Hij komt tot de conclusie dat een dorp daar in de buurt zeker moet hebben gelegen, dat van groot belang is in samenhang met de recente vondsten, want “het vermoeden rijst of niet, toen de vijandelijke krijgers naderden, de bewoners en omwoners van het verdwenen dorp hunne voorwerpen voor huishoudelijk gebruik aan den bodem hebben toevertrouwd, of wel dat zij dit gedaan hebben omstreeks dien tijd”. Zijn conclusie is dat uit de kleine heuvels nabij Hunsow deze Frankische voorwerpen te voorschijn komen. Deze heuvels hebben niets gemeen met de grote(re) grafheuvels waarin men enkel urnen vindt.

In dit stadium waren oplosbare urnen kennelijk

niet meer interessant, maar Joosting wees in zijn publikatie nog op andere geconstateerde vervalsingen (misschien gepleegd door de heren Bethlehem en Zuur?). Hij schreef: “Men trachtte eene groote vierkante urn na te bootsen... Een sigarenkistje werd daarvoor genomen, omkleed met leem en ge-roosterd bij den haard: doch ziet, sporen van papier werden in de hoeken gevonden en bij een ander exemplaar zelfs afdruk van de op het kistje ingebrande letters. Vaasjes werden nagemaakt, doch liepen terstond in 't oog door afwijkende kleur en veel ruwer bewerking. In hoeverre er onder de aangekochte voorwerpen vervalsingen zijn, zou een zeer gedetailleerd onderzoek moeten uitmaken; de aankopen gingen bij 30 tot 100 stuks tegelijk en de prijzen waren niet hoog; daarom werd toegeslagen”. Totaal werd er in 1899 door het museum f 3.091,5 1½ uitgegeven.

Het jaar 1900 begon voor het museum wat minder turbulent. In elk geval werd er minder snel gekocht. Dat moge o.a. blijken uit de notulen van 29 maart, toen besloten werd om een aantal door W. Egberts aangeboden urnen, niet te kopen, doch voor de aangeboden beitels f 3,- te bieden. En vanaf die tijd blijken de dubieuze beitels wat meer hun weg naar het museum te vinden. Toeval? Ook het bestuurslid Borgesius werd de dupe van het voorzichtig beleid. I.v.m. een verbouwing bood hij zijn (studie-)collectie te koop aan, bestaande uit 40 urnen en 11 beitels (enz.). Men besloot²⁸⁾ eerst de collectie te bezichtigen. Uit de inventaris blijkt dat men naderhand alleen de beitels heeft aangekocht. De conciërge kocht echter wel een aantal beitels en urnen van de heren J. R. en H. Arends en later van W. Egberts nogeens 5 urnen en 2 beitels²⁹⁾.

Het jaar 1901 opende met de aankoop van een aantal falsificaten, afkomstig van W. Egberts. Later zal door de (nieuwe) voorzitter gezegd worden, dat dit ook de allerlaatste aankopen zijn geweest van personen, “die ons de collecties hebben gebracht, waartoe de verdachte voorwerpen behoorden”³⁰⁾. Maar dat is ook niet helemaal waar want op 6 augustus werden er nog weer 25 urnen aangekocht, waarvan drie bewaard zijn gebleven. Een ervan³¹⁾ blijkt echt te zijn.

Maar halverwege de tweede helft van 1901 is het gedaan met de rust die in het museum scheen te

heersen. Het vroegere lid S. Gratama (Rotterdam) schreef een brief²³⁾ aan de commissie. Na lezing van het verslag over 1899 trof hem vooral de beschrijvingen van de kruisen met slang. Deze immers zijn als een christelijk symbool te beschouwen. Daarmee heeft men een terminus post quem. Uit het verslag bleek Gratama, dat deze voorwerpen niets met een vermoede stad Hunsow hebben te maken, maar afkomstig waren van begraafplaatsen (bij Valtherspaan). Het merkwaardige is nu, dat van dezelfde vindplaats(en) urnen afkomstig zouden zijn, hetgeen in diezelfde christelijke tijd een even opmerkelijk als zeldzaam voorkomend fenomeen mag worden genoemd! Gratama wilde de commissie waarschuwen om, wanneer het museum zijn intrek zou nemen op de begane grond van het nieuwgebouwde Rijksarchief, dergelijke voorwerpen die aan twijfel onderhevig waren, niet ten toon te stellen. Over het algemeen zijn de omschrijvingen van de vindplaatsen te vaag. Veel voorwerpen zouden zijn gevonden “in verschillende tumuli onder de gemeente Odoorn”. De voorwerpen hebben daardoor weinig wetenschappelijke waarde – hooguit zijn ze als curiositeiten aan te merken. En dan dat graven door iedereen! Het leek wel alsof men zijn logé's in die streek op een extra genoegzaam tracteerde door urnenjachten te organiseren. Eigen onderzoek leerde Gratama echter, dat in veel gevallen de vindplaatsen verzonnen waren en de voorwerpen daardoor erg dubieus werden. Bovendien zou in het gebied waar de “slangekruisen” gevonden waren de laatste drie jaar in het geheel niet gegraven zijn! Hij vond dat er reden was om een gerechtelijk onderzoek in te stellen, terwijl hij zijn hier neergelegde bevindingen in het eerstvolgende nummer van het Bulletin van den Oudheidkundigen Bond wilde publiceren, graag met het op zijn brief gegeven antwoord van de commissie.

De secretaris schreef daarop een brief, dat Gratama enig geduld moest oefenen, omdat een behoorlijk, afdoend antwoord, niet snel kon worden gegeven. Gratama wilde daarop echter niet wachten en deelde mee dat hij in zijn artikel zou schrijven dat de commissie nog zou antwoorden.

Juist in deze periode overleed de voorzitter mr. W. L. van den Biesheuvel Schiffer. Pelinck nam zijn benoeming tot voorzitter aarzelend aan, gezien de financiële positie van het museum en een mogelijk moreel echec wanneer de grote aankopen van

de laatste jaren vervalsingen zouden blijken te zijn.

Na het verschijnen van de brief in het Bulletin³³), kwam de commissie de volgende dag bijeen om hierop te kunnen antwoorden³⁴). De twee buitenleden die ondertussen de nodige naspeuringen hadden verricht konden nu een lijst met feiten opsommen. Zij verklaarden, dat zij Rudolph bedoeld (zal zijn Johannes Rudolf) en Hendrik Arends en Wiert Egberts aanzagen voor de “claders”. Pieter Drenth was naar hun mening betrouwbaar. Deze verzekerde echter ook wel urnen en andere voorwerpen te kunnen namaken! De vrouw van Anne Bethlehem beweerde te kunnen zien, wat echt en onecht was. Had ze die ervaring gekregen door de hobby van haar zoon? En een zekere Kuipers zou hebben gezegd, dat al het “roode goed” vals zou zijn, maar Borgesius noemde Kuipers geen ter zake kundige. Hij vertrouwde liever op Pieter Drenth, die hij indertijd de heer Gratama ten geleide had meegegeven. Een zekere Schultink beweerde dat J. R. Arends nog steeds potten zou bakken “en daartoe de leem eerst flink klopt”.

Vervolgens kwam het antwoord van de commissie op de brief van Gratama³⁵). Nadat gezegd werd dat de twijfel er ook altijd binnen de commissie was geweest en dat men met de aankopen daarmee ook rekening had gehouden, komt men met drie weerleggingen en een opmerking aan het adres van de schrijver: 1. In het Valtherspaan bleken wel degelijk veel opgravingen in de laatste drie jaren te hebben plaatsgevonden. Zo erg zelfs, dat een der eigenaren het graven had moeten verbieden en om politietoezicht had gevraagd. 2. De namen van de waarschijnlijke fabrikanten waren opgevraagd bij de heer Gratama en deze bleken dezelfde te zijn als die waar de commissie steeds vraagtekens bij had geplaatst. 3. Het Christendom is hier niet in een dag gevestigd: er zullen lang nog heidense gebruiken (lijkverbranding) in zwang zijn gebleven. Zij merkten verder op, dat de vondsten uit Odoorn en Emmen niet geëtaleerd waren in het museum, maar afzonderlijk in een zijgang waren geplaatst, terwijl tegenover de bezoekers geen geheim werd gemaakt van de beweerde valsheid. De heer Gratama toonde zich ingenomen met dit schrijven³⁶). Hij hoopte dat hij de uitslag van het nog niet geëindigde onderzoek te zijner tijd mocht vernemen.

Uit de correspondentie tussen J. C. Kempen te Zutphen met dr. Pleyte komen nog enkele details

naar voren. Kempen had gehoord dat vier arbeiders in de winter van 1899-1900 in de hut van J. R. Arends waren begonnen met het namaken van urnen, omdat de echte vondsten en dus ook de verdiensten minder werden. Hij nam ook de waterproef bij enige urnen die hij van R. Arends had gekocht. Na verloop van tijd kon het aardewerk van Arends worden verknepen tot balletjes leem.

Het museumbestuur had onderhand niemand minder dan “de bekende P. Drenth” verzocht om met Borgesius terreinonderzoek te verrichten. De verkopers van de beeldjes bleken namelijk niet bereid om met Borgesius op pad te gaan, waardoor Borgesius ten volle overtuigd raakte van hunne bedrieglijke handelingen³⁷). Voor Drenth was dit ook geen gemakkelijke opgave, want hij leefde op niet al te vriendschappelijke voet met de gebroeders Arends en Egberts. Het onderzoek leverde evenwel een aantal (echte) urnen op. Als het weer wat gunstiger zou worden, zou Borgesius zijn onderzoek met Drenth en Arends (!) voortzetten³⁸). Kennelijk kwam daar voorlopig niets van, want in april wordt hij herinnerd aan het in te stellen onderzoek. Wel is reeds bekend dat Rudolf Arends in het bezit moest zijn van de gebruikte kleurstoffen. Wanneer zou blijken dat de beruchte voorwerpen door slechts enkelen zouden zijn geleverd, dan zou Joosting graag zien, dat deze lieden naar Assen zouden komen om bepaalde aanwijzingen te doen, onder bedreiging met strafrechtelijke vervolging³⁹).

De hele affaire bewerkstelligde wel, dat de commissie afzag van een feestelijke opening van het nieuwe museum⁴⁰).

Op 8 mei 1902 bericht Borgesius dat Rudolf Arends eindelijk had toegegeven, dat hij veel beitel had nagemaakt van gele zerk of zandsteen en ze daarna “in de blauwketel gekleurd” had. Urnen zouden zijn nagemaakt door de gebr. Egberts en misschien ook door Joh. Arends, echter niet door Rudolf natuurlijk! Hij durfde eerst nu met deze confidentie te komen omdat hij eertijds vreesde een pak slaag te zullen krijgen als hij de boel zou verraden. De modellen waren onwetend geleverd door Van Genderen Stort, die hun tekeningen had getoond van urnen⁴¹). Na ampele besprekingen werd besloten niet tot strafvervolging over te gaan, omdat men daar toch geen resultaat van verwachtte. Welk resultaat bedoeld wordt is niet duidelijk.

Het is hier de plaats te melden dat Van Genderen Stort in 1902 bedankte als lid van het bestuur wegens zijn vertrek naar Groningen. Men zou de indruk kunnen krijgen dat hij, die praktisch gedurende de hele namaak-periode, alleen maar zorgde dat falsificaten in het museum belandden. Men bedenke evenwel, dat hij naast deze activiteiten, die overigens niet hem persoonlijk zijn aan te rekenen, maar voor verantwoording van het hele bestuur komen, ook vele “echte” vondsten voor het museum heeft verworven, waaronder twee bronsdepôts uit Bargerooosterveld⁴³). In januari 1960 schonk hij o.a. nog zijn uitgebreide collectie pijlpunten, die hij gedurende zijn Drentse periode had verzameld.

Was met de bekentenis van Rudolf Arends de kous af? Wij moeten constateren dat het kwaad hardnekkig is. Borgesius schreef een zeer opgewekte brief⁴⁴) naar de voorzitter met de mededeling, dat hij er nu zeker van was, dat urnen, waaraan tot nu toe werd getwijfeld, wel degelijk echt en oud waren. Immers, samen met de heer Kerkmeijer, leraar te Hoorn, geassisteerd door de bekende vinders, de gebr. Egberts en P. Drenth, had hij een gave tumulus onderzocht in het Valtherveld. Aangetroffen werden beenderen, houtskool en er omheen maar liefst 200 potjes “waaronder één in de vorm van een ton met spongat, en één als een theekopje”. Jaren later zal Van Giffen op beide inventarisbriefjes schrijven “Valsificaat”⁴⁵). Daarmee wordt vooral bewezen, dat ook Pieter Drenth “onder de profeten was”, hetgeen nog van belang zal blijken te zijn.

Wij mogen aannemen dat ook deze geschiedenis in Valthe en Odoorn van mond tot mond is gegaan. Dat was wellicht een uitdaging voor H. Arends om zijn burgemeester ook te pakken te nemen. In het Exloërveld vond hij, in een tumulus, een grote urn, die hij verder in situ liet, om Borgesius te kunnen laten zien, dat er geen bedrog in het spel was. Deze constateerde dat de urn in vaste grond stond en daarin niet vlak voor de ontdekking was geplaatst. Ook deze slecht gebakken urn van leem en granietgruis wordt later door Van Giffen als falsificaat bestempeld⁴⁶).

Of de heer Borgesius hiervan ooit weet heeft gekregen is niet bekend. Wel zal het hem misschien pijnlijk hebben getroffen, dat de commissie in april

1903 zijn collectie pijlspitsen en urnen niet wilde kopen. Een der leden zei ronduit dat de stukken ongetwijfeld onecht zullen blijken te zijn.

Eind juni d.a.v. ging Borgesius nogeens weer op stap met Drenth, waarbij ze vier gave urnen vonden. Deze zijn per schipper de Jonge naar Assen gegaan, waar ze inderdaad ook zijn aangekomen. Slechts een ervan is bij de zuivering bewaard gebleven. Deze is ongetwijfeld authentiek.

Ook de concierge Visser is eens de dupe geworden. Hij had in de zomer van 1903 een dertiental urnen gekocht (zoals hij vaker deed) en trachtte deze naderhand met winst aan het museum te verkopen. Aangezien de urnen echter afkomstig waren van een der “verdachten” uit de vruchtbare urnenperiode, werd besloten om de voorwerpen niet aan te kopen. Deze “verdachte” is niemand minder dan Pieter Drenth. Toen Drenth (met Harm Egberts) negen potten aanbood en Borgesius meedeelde, dat fraude uitgesloten was, werd toch besloten om de voorwerpen niet te kopen, op grond van het feit dat transacties met “verdachten niet meer zouden plaatsvinden”. Het bestuur verzocht Borgesius om van Pieter naar de andere Drenth (Joh.) over te stappen.

Visser zat wellicht nog in de maag met zijn aankopen en hij verzocht⁴⁷) om de in de kelder staande kachel te mogen ruilen voor twee beitels. Uiteraard wilde men ook nu op een dergelijke manier niet aan voorwerpen komen die via Visser afkomstig waren van de falsarissen. Onder het aangeboden bevond zich inderdaad een zwarte, in de blauwketel gekleurde beitel. Men besloot om Visser het bewuste kacheltje cadeau te doen.

Naderhand verkocht Visser de valse urnen aan particulieren maar ook aan andere musea! Zo bleek mr. P. C. J. A. Boëles op 29 juli 1905 van Visser een aantal namaak-urnen te hebben gekocht waarvan verder in dit artikel melding werd gemaakt (Afb. 5). Uiteraard schaadde dat de naam van het museum. Men besloot om de resterende voorwerpen (16 urnen) voor 60 cent per stuk aan te kopen en daarna te vernietigen. Het was ondertussen reeds 1908.

In 1909 is er nog wel weer een vals potje gekocht⁴⁸), gevonden tussen een aantal echte. De verkopers waren Harm Egberts en Pieter Drenth. Het potje met 7 horizontale puntstippelrijen van ingestoken kleine kuiltjes, was opzettelijk beschadigd.



Op 3 jan. 1905 was Borgesius in elk geval zover, dat hij kon verklaren dat A. (H.?) Egberts “en Pieter Drent de beide grootste bedriegers zijn die hier loopen”.

Vrij abrupt komt dan plotseling het eind van deze zonderlinge episode. Het Provinciaal Bestuur van Drenthe berichtte aan het museumbestuur, dat men, “in het belang van het Museum, vernietiging van een aantal in dat schrijven bedoelde urnen en dergelijke voorwerpen, die met grond als valsch beschouwd worden en verkregen zijn in de bekende periode 1899 en daaromtrent, wenschelijk acht en dat tot die vernietiging door Uw bestuur kan worden overgegaan”. Tussen 15 febr. en 27 maart 1916 heeft de vernietiging plaats gevonden.

In de affaire 1899-1901 en later, werd reeds enige malen de aandacht gevestigd op Pieter Drenth, die door de buitenleden aanvankelijk als zeer betrouw-

Afb. 5. Twee potjes en twee flesjes voorzien van deksel, resp. stolp van aardewerk, afkomstig uit de collecties van het Fries Museum te Leeuwarden en vervaardigd in de Odoorner werkplaats(en). Foto: Centr. Repr. Bureau, Prov. Bestuur, Assen.

baar gold, doch later, vooral door Borgesius, voor zeer onbetrouwbaar werd uitgemaakt.

In de beginperiode van het onderzoek naar de vervalsers, speelde hij ook op het museum een actieve rol, door samen met Van Genderen Stort en Borgesius de valse voorwerpen aan te wijzen. In 1916, toen de vernietiging plaats zou vinden, heeft hij nogmaals de schapen van de bokken gescheiden. Merkwaardig is echter, dat bij die gelegenheid een deel van de vervalsingen niet is vernietigd. Mogelijk is dit bewust gedaan, mogelijk door onkunde. Achteraf is dit wellicht gelukkig, want zodoende is toch een (bescheiden) deel namaak-urnen en -



Afb. 6. Twee versierde potjes, afkomstig uit de collectie van mr. S. van Kempen (1937/VII 104 en 105). Falsificaten. Foto: Centr. Reprod. Bureau, Prov. Bestuur, Assen.

beitels bewaard gebleven, waardoor het nu mogelijk is deze historie met voorbeelden te illustreren. Ook het Rijksmuseum van Oudheden heeft een aantal bewaard.

Aan de andere kant kan men zich afvragen of slechts namaak-materiaal de vernietigingsgang is gegaan. Volgens de overlevering zouden de voorwerpen fijngestampt zijn op de binnenplaats van het Rijksarchief en vervolgens ter plaatse zijn begraven. Een deel van dit terrein werd onlangs⁴⁹⁾ onder politietoezicht opgegraven, omdat hiet tijdens de oorlog een pistool zou zijn verborgen. Het onderzoek leverde echter geen pistool maar wel een

grote hoeveelheid scherven op, van prehistorische tot laat-middeleeuwse. Er werd echter geen enkele namaakscherf gevonden! Een systematisch onderzoek van het gehele terrein kan zekerheid verschaffen over het al dan niet daar begraven van falsificaten. Het nu gevonden materiaal was duidelijk van onbekende vindplaatsen en van geen enkele wetenschappelijke waarde.

Na 1916 leverde Pieter Drenth nog regelmatig vondsten aan het museum. Dit brengt ons op een zaak, die zich rond 1963 afspeelde. Ds. H. van Lunzen had in de loop der jaren heel wat materiaal aangekocht van Pieter Drenth, dat hij permanent in het jeugdgebouw van de Ned. Herv. Gemeente te Odoorn wilde exposeren. De collectie werd door de toenmalige conservator van het museum, dr. J. D. van der Waals, naar Assen getransporteerd om



beschreven te worden. Uiteraard was het bijzonder vervelend dat Van der Waals moest schrijven, dat bijna alle grotere en een deel van de kleinere stenen voorwerpen, de vuursteenartefacten en een aantal “urnen”, falsificaten waren. Het materiaal is geheel identiek aan de voorwerpen uit de periode 1899-1901. Ds. van Lunzen schreef daarop een artikel⁵⁰) over zijn relaties met Pieter Drenth. Op de mededeling dat de voorwerpen niet echt zouden zijn antwoordde hij, dat hij ze alle voor echt hield, omdat hij meende, er in de loop der jaren ook wat kijk op gekregen te hebben. Zijn voornaamste reden om het voor onvervalst te houden, was dat Pieter Drenth hem dit geleverd had, die hij volkomen betrouwbaar achtte. Op grond echter van hetgeen tot nu toe is gereleveerd is duidelijk dat de betrouwbaarheid toch niet in alle gevallen opgaat.

Daarop had ds. Van Lunzen de voorwerpen la-

Afb. 7. Twee holle hamers met steelgat, gemaakt van aardewerk. Foto: Centr. Reprod. Bureau, Prov. Bestuur, Assen.

ten zien aan de zoon van J. R. Arends, die ook van mening was, dat het om echt materiaal ging. Nu lijkt ons het oordeel van de zoon van een der pottenbakkers in deze op z'n minst twijfelachtig. Van Lunzen schreef verder, dat hij aan deze nazaat de urntjes nog niet had laten zien, doch hij vermoedde dat het oordeel daarover eender zou luiden, hetgeen in een dergelijke zaak zeker als een misplaatst vooroordeel dient te worden aangemerkt.

Ook het volgende argument voor de echtheid is niet doorslaggevend: “indien Pieter de vervalsingskunst bedreef, zou hij aan meerderen ‘geleverd’ hebben en zou ik van die andere leveranties

wel eens wat gehoord hebben”. Zijn laatste argument was: “voordat ik begon de voorwerpen van Pieter over te nemen, bracht P. geregeld zijn vondsten naar het Asser Museum en werden ze vermeld in de ‘Nieuwe Drentse Volksalmanak’ onder de nieuwe aanwinsten. Maar nadat ik koper werd, leverde P. niets meer aan het Museum. Dus kunnen we zeggen: wat hij later vond bracht hij mij”.

Vervolgens somt Van Lunzen op hoeveel voorwerpen Drenth tot 1933 aan het Museum verkocht had, alsof alles wat Drenth daarna “vond” dus bij hem belandde. Dit is niet helemaal waar, want hij leverde ook later, zij het sporadisch, nog weleens wat⁵¹).

Maar dit wil niet zeggen, dat al het “goede” materiaal op het Museum belandde en het vervalste bij ds. Van Lunzen. Ook het museum heeft enkele voorwerpen aangekocht die door Drenth waren bewerkt. Deze echter zijn nooit in de officiële lijst van aanwinsten gepubliceerd. Als voorbeeld noemen we een stenen beitel⁵²), gevonden in het zgn. Pikveen, op een diepte van plm. 3 voet. Van Giffen vermeldde hierbij: “Falsificaat, niet opgenomen in het verslag, doch als curiosum geïnventariseerd”. Dit zelfde lot gold een pijlpunt⁵³) samen gevonden met een pijlpunt met schachtdoorn en 3 schrabbers. Van de schrabbers wordt gezegd “min of meer zeker echt”, maar eerstgenoemde pijlpunt was zonder meer een falsificatie.

Waarschijnlijk kwam Drenth regelmatig op het museum met zijn voorwerpen, die dan door de concierge-amanuensis B. J. Stuit eventueel werden gekocht. Wanneer Stuit echter overtuigd was dat aan een voorwerp geknoeid was, kocht hij het niet⁵⁴).

Het huisje van Pieter Drenth was gelegen “in een gebied dat in oude tijd sterk en lang moet zijn bewoond” en bood hem de mogelijkheid om te snuffelen over de velden en akkers. Het was echter ook een ideale plaats om aan voorwerpen te knoeien.

Tenslotte verzocht de predikant om hem mede te delen, of iemand Drenth ooit “over het mat” was gekomen. Niemand heeft zich gemeld. Opgemerkt zij dat niemand er behoefte toe gevoelde om hierover met ds. Van Lunzen te debatteren. Schrijver dezes heeft daarna van diverse zijden gehoord, dat men wel degelijk wist, dat Pieter Drenth ook knoede.

Het Odoorner museum werd (pas) medio 1969 geopend door T. Vermaning, die “veel overeenkomsten had ontdekt tussen het werk van Pieter Drenth en dat van hemzelf”⁵⁵). Hiermede bedoelde Vermaning dat Drenth een groot amateur-verzamelaar was en inderdaad veel materiaal voor het nageslacht had bewaard. Na zijn toespraak verklaarde Vermaning dat hij wel degelijk gezien had, dat het museum veel falsificaten bevatte⁵⁶).

In verband met verkoopplannen van de huidige eigenaresse, mej. L. Smidt te Odoorn, werd de collectie onlangs nogeens bekeken. In deze collectie zijn opvallend veel recent vervaardigde vuurstenen werktuigen (pijlsptisen) vertegenwoordigd. De bijlen zijn haast identiek met die welke in het Asser museum rond 1900 werden verkregen.

Aan aardewerk hebben we een negentiental potten gezien, waarvan zeker twee exemplaren echt zijn. De overige zijn onmiskenbaar namaaksels. De potten vertonen een ietwat andere stijl, terwijl poppetjes, kruisen, hondjes e.d. geheel ontbreken. Op dit ogenblik is niet bekend wat er met de collectie gaat gebeuren.

Af en toe komt er tussen een serie geschenken voorwerpen nog een produkt uit de werkplaatsen van Odoorn te voorschijn. In 1937 was dit het geval met de collectie “Van Kempen”, waaronder zich twee versierde namaakpotjes bevonden (Afb. 6). Vermoedelijk ging het om een Van Kempen, die gerelateerd was aan J. C. (van?) Kempen, destijds te Zutphen, die indertijd in Odoorn transacties had gedaan.

Uit het legaat van Van Genderen Stort kwamen we nog een “in de blauwketel gekleurd” bijltje tegen⁵⁷), ongetwijfeld afkomstig uit de werkplaatsen van Arends en Egberts.

In de annalen zullen de voorwerpen blijven voortleven, tot in de naslagwerken toe: zo werd het kruis met de slang afgebeeld in de “Dictionnaire d'archéologie chrétienne”, Tome XV, col. 1356 (1950). Het artikel “serpent” bevat o.m. een dergelijke afbeelding, afkomstig van de Odoorner fabrikanten!

SUMMARY

This article deals with a forgery affair that took

place in the province of Drenthe from 1899 until about 1901, but which still had its consequences in the 1960's. Of course the Provinciaal Museum van Drenthe acquired the most (remarkable) objects but the Rijksmuseum van Oudheden (Leiden) and perhaps other museums abroad also received a number of forgeries.

At the time when the forgeries were made the members of the museum committee included Mr. C. G. J. A. van Genderen Stort and Mr. J. G. Borgesius, who lived in Emmen and Odoorn respectively. It was their excessive purchases that led the museum into financial trouble. The forgeries were made in the village of Odoorn and buried in local barrows. They were mostly excavated in the presence of Mr. van Genderen Stort, in order to prove that the objects were really old.

There were three kinds of forgeries:

- a*: stone implements, really old but embellished, or made of stones (flints) which were already the right shapes; axes, made of a very soft white stone, and coloured grey-blue in the so-called blue-kettle;
- b*: the usual "urns", with genuine burned bones in them;
- c*: fantastic figures, i.e. dogs, teapots, men and women and crosses with snakes around them.

The labourers Hendrik, his brother Johannes Rudolf Arends and Wiert Egberts sold these objects to the museum. They probably made them themselves, or perhaps the gentlemen Bethlehem and Zuur were responsible. One of them learned his profession in Germany.

After the first big purchases there followed a period of doubt as to the authenticity of the objects. Dr. Pleyte, director of the museum in Leiden, became convinced of the falsification and proclaimed that the objects were forgeries. For Mr. Joosting, a member of the museum committee, this meant that he had to sell his 175 urns as soon as possible. He had originally intended to sell these to Leiden, but after Pleyte had exposed the forgery he decided to sell them to his "own" museum. Such

strange transactions were not very conducive to mutual relations between the two museums.

The forgery was demonstrable: if the earthenware objects were put into water, they dissolved: only bits of muddy loam remained. The people of Odoorn obviously did not allow themselves time for baking the clay.

Later on however, Pleyte backed out of his assertion and stated that the products must date from the Frankish period, about A.D. 800 when the (mythical) town of Hunsow – in fact a celtic field – would have been destroyed. He came to this conclusion after making comparisons with finds from Wijk bij Duurstede.

Some urns may well have been falsified, as indicated by the presence of traces of paper from a cigar-box in an earthenware pot.

A former member of the committee, Mr. S. Gramata (of Rotterdam) published his doubts and showed that crosses with snakes, which used to be a symbol of Christianity, had nothing to do with the barrows in which they were found, and that at the same time urns could not possibly date from a time when Christianity had already been established.

From then on the committee purposely did not buy any more forgeries, although among the genuinely old urns that were acquired there occasionally appeared a brand new one. In 1916 the committee was allowed to destroy the objects. This permission was given by the Provincial Government, which had provided much extra money. Fortunately a lot of material remained in the depots of the museum. Pieter Drenth was sometimes named as one of the forgers. He later delivered forged products, which were bought intentionally as curiosities, but he could not sell these products to the museum at any time. This may explain why later, especially after 1933, he sold his discoveries to his clergyman, the Rev. H. van Lunzen.

In 1963 the Rev. van Lunzen would not believe that he had been deceived by one of his parishioners. In that year the collection was displayed in a museum in Odoorn.

NOTEN

- 1 Brief Van Genderen Stort, 1 februari 1899, 13 februari 1899, notulen 16 februari 1899, punt 7.
- 2 Prov. Asser en Drentsche Courant, 28 februari 1899.
- 3 Inv. no. 1899/III 16.
- 4 Prov. Asser en Drentsche Courant, 2 maart 1899.
- 5 Ibid., 3 maart 1899.
- 6 Van 17 april 1899.
- 7 Prov. Asser en Drentsche Courant, 2 mei 1899.
- 8 Ibid., 16 mei 1899.
- 9 Notulen 18 mei 1899, punt 2.
- 10 Brief Van Genderen Stort, 4 juni 1899.
- 11 Uit de gegevens van de burgerlijke stand blijkt, dat de in 1803 geboren Hendrik Arends twee kinderen had die allebei Hendrik heetten en ook tegelijk geleeft hebben. De oudste was geboren uit het huwelijk van hem en Egbertje Harms, de jongste uit een verhouding met Martje Borchelt, waar hij na de dood van zijn vrouw mee samenwoonde. Toen hij naderhand (9 november 1866) met haar trouwde, werden door het echtpaar de drie broers Hendrik, Johannes Rudolf en Johannes erkend, als zijnde hun kinderen. Deze waren respectievelijk geboren op 14 juni 1855, 25 september 1857 en 19 september 1861. Het zal hier wel om de jongste Hendrik gaan.
- 12 Brief Van Genderen Stort, 4 juni 1899.
- 13 Brief P. C. J. A. Boeles, Leeuwarden, 27 juni 1899.
- 14 Notulen 11 juli 1899, punt 3.
- 15 Ibid., punt 7.
- 16 Brief Van Genderen Stort, 11 juli 1899.
- 17 Schrijven van E. Pelinck, 21 juli 1899.
- 18 Dr. W. Pleyte, directeur van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.
- 19 Brief van 2 augustus 1899.
- 20 Allen op 22 augustus 1899.
- 21 Op 23 augustus 1899.
- 22 Dat is drie weken nadat hij met zijn tweede aanbieder kwam.
- 23 Brief Van Genderen Stort, 24 augustus 1899.
- 24 Ibid., 4 september 1899.
- 25 Nota 30 augustus 1899.
- 26 Brief Borgesius, 22 september 1899.
- 27 Brief G.S., 11 september 1899.
- 28 Notulen 29 maart 1900, punt 13.
- 29 Nota's resp. 14 april en 24 november 1899.
- 30 Verslag van de Commissie aan G.S. over 1901.
- 31 1901/VIII 14.
- 32 Gedateerd 6 september 1901.
- 33 3e jaargang, no. 1 en 2, p. 13.
- 34 Op 6 november 1901.
- 35 Prov. Drentsche en Asser Courant, 18 november 1901.
- 36 Ibid., 21 november 1901.
- 37 Notulen 14 jan. 1902, punt 4.
- 38 Brief Borgesius, 4 februari 1902.
- 39 Notulen 9 april 1902, punt 6.
- 40 Ibid., punt 8.
- 41 Waarschijnlijk had Van Genderen Stort foto's getoond van urnen die indertijd in het blad Eigen Haard waren gepubliceerd.
- 42 Notulen, 23 juni 1902.
- 43 Zie Nieuwe Drentse Volksalmanak 1960, p. 177.
- 44 Brief 26 juli 1902.
- 45 1902/IX 2 en 3.
- 46 1902/IX 1.
- 47 Briefje van R. Visser, 14 oktober 1904.
- 48 1909/VIII 5.
- 49 Dit onderzoek vond plaats op 13 en 22 september 1978, op aanwijzingen van de heer J. Bruggink (PMD, Assen).
- 50 Het Kerkkrantje 1963, no. 292.
- 51 Als voorbeelden zijn te noemen: 1934/VI 3 en 1935/VII 12.
- 52 1933/XII 2.
- 53 1935/VII 13.
- 54 Zo verging het een versierd zelfgemaakt potje, op 4 juni 1934.
- 55 Het Vrije Volk, 28 juli 1969.
- 56 Dagboek G. de Leeuw, 7 augustus 1969.
- 57 1961/X 3^d.

LITERATUUR

- FEITH, J. A., 1903. Mededeelingen naar aanleiding der urnenvondsten in Drenthe. *Bijdragen tot de kennis van de Provincie Groningen en omgelegen Streken* 2, pp. 184-187.
- GRATAMA, S., 1901/02. (Open brief aan de commissie van bestuur etc.). *Bulletin van de Nederl. Oudheidkundige Bond* 3, pp. 13-17.
- J., 1899-1900. *Bulletin van de Nederl. Oudheidkundige Bond* 1.
- JOOSTING, J. G. CH., 1901. Urnen-vondsten in Drenthe. *Bijdragen tot de kennis van de Provincie Groningen en omgelegen streken*, pp. 120-127.
- LEEUW, G. DE, 1975. Vals en toch mooi. *Om de drie maagden* 1 (nr. 3), pp. 1-3.
- LUNZEN, H. VAN, 1963. Was Pieter Drent een soort Van Meegeren? *Het kerkkrantje voor de Ned. Herv. Gemeente Odoorn-Valthermond* 28, no. 292.
- PLEYTE, W., 1898-1899. *Verslag Rijksmuseum van Oudheden te Leiden*, pp. 40-41.
- Verslag van de Commissie van Bestuur van het Provinciaal Museum van Oudheden en Geschiedkundige Voorwerpen in Drenthe aan de Gedeputeerde Staten*, over 1899 (29 Maart 1900) & idem over 1901 (14 Januari 1902).
- WAALS, J. D. VAN DER, 1960. Ten geleide, Van Rendierjager tot Ontginner V. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 78, pp. 177-178.